

Šibenik od prvog spomena, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa 950 godina od prvog spomena Šibenika, Muzej grada Šibenika, Šibenik – Zagreb 2018., uredila: Iva Kurelac, 606 str.

Povodom 950 godina od prvog spomena Šibenika u ispravi Petra Krešimira IV. (1058. – 1074.), u tom je gradu od 26. do 28. rujna 2016. godine održan međunarodni znanstveni skup. Organizirali su ga Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i njezin Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Zagrebu, zatim Grad Šibenik te Muzej grada Šibenika koji je radove s tog skupa objavio 2018. godine u Zborniku *Šibenik od prvog spomena*. Njegova urednica Iva Kurelac u Predgovoru (11 – 15) je naglasila da je spomenuti skup u kronološkom smislu pružio detaljan i cjelovit pregled tema ključnih za šibensku prošlost; od antičke i ranokršćanske povijesti, razdoblja srednjeg vijeka, renesanse, ranog novog vijeka te suvremene ratne i političke povijesti. Navedeni zbornik obuhvaća šest velikih cjelina s ukupno 28 izvornih znanstvenih radova koji tematski slijede koncepciju skupa.

U prvoj cjelini *Antička i ranokršćanska povijest* (18 – 59) nalaze se tri rada koja iznose nove arheološke spoznaje u prilog razumijevanju antičke i ranokršćanske prošlosti grada. Prvi je rad Dražena Maršića „Nadgrobna ara obitelji Rutilius iz Ridera i grupa salonitanskih ara s animalnim frizovima“ (19 – 36) u kojem se na temelju antičkih sarkofaga i urni od prokoneškog mramora utvrđuje učestala povezanost šibenskog kraja s majstorskim radionicama u Saloni tijekom 2. i 3. stoljeća po Kr. U drugom radu, „Epona“ iz Koprna u Muzeju grada Šibenika“ (37 – 41) Nenad Cambi, analizirajući prikaz reljefa iz sela Koprno nedaleko Šibenika, na povijesnom lokalitetu ilirskog naroda Delmata na kojem se štuje galska božica Epona, iznosi mišljenje da su ga na to područje donijeli vojnici iz Galije te da je zasigurno na tom lokalitetu postojalo svetište i gradsko naselje. Slijedi rad Ante Uglešića „Najstariji ranokršćanski tragovi na prostoru Šibenika“ (43 – 59). Razmatrajući početak širenja kršćanstva na području Šibenika u isto vrijeme kad se ta vjera proširila tijekom bizantske vlasti i na ostalim prostorima rimske provincije Dalmacije, Uglešić analizira arheološke ostatke i sačuvane kršćanske spomenike na području Šibenika i njegove okolice na čijem lokalitetu su, u tijeku pripreme ovog Zbornika, trajala arheološka istraživanja (tvrđava sv. Mihovila, Srma – Prižba, Donje polje – Grušine / sv. Lovre i Bilice – Dedića punta).

U drugoj cjelini *Srednji vijek* (63 – 209) prvi je rad „Manoscritti atlantici nel regno di Croatia e Dalmazia: la Bibbia atlantica di Sebenico“ (63 – 99) autorice Nadije Togni, a riječ je o primjerima talijanskih Biblija velikog formata teksta i

dekoracije koje su se, u cilju promicanja vjerskih tzv. grgurovskih reformi u 11. st., tiskale i za hrvatsko srednjovjekovno područje, a čuvaju se u samostanskim knjižnicama. To su: Šibenska Biblija (Samostan sv. Frane u Šibeniku, MS 23), Dubrovačka Biblija (Dominikanski samostan u Dubrovniku, Cod. 58, I – II) i Zagrebački pasional (Metropolitanska knjižnica u Zagrebu, MR 164). U radu se detaljno analiziraju izgled i tekst sve tri knjige te se naglašava njihova važnost kao dokaz povezanosti Pape sa srednjovjekovnim hrvatskim vladarima Petrom Krešimirom IV. i Dmitrom Zvonimirom. U radu „Šibenik u kartularu *Libellus Policorion*“ (101 – 119) Tomislav Galović donosi prijepis latinskih isprava iz samostanskog kartulara *Libellus Policorion* koje se odnose na Šibenik te iznosi nove spoznaje o prisutnosti benediktinaca Rogovske opatije u Šibeniku, njihovim posjedima i pravima od 1060. do 1369. te njihov utjecaj na formiranje samostana na Pašmanu i jurisdikciju nad crkvom sv. Krševana. O najznačajnijem ženskom benediktinskom samostanu srednjovjekovnog Šibenika govori rad „Crkva i samostan sv. Spasa u Šibeniku: crtice iz povijesti samostana u 15. stoljeću“ (121 – 139). Temeljen na istraživanju šibenskih bilježničkih spisa iz 15. st., autor tog rada Ante Birin donosi pregled povijesti ovog samostana, naglašavajući da ista ova arhivska građa nije do sada u potpunosti obrađena. Putovanje šibenskog franjevca Jakova na Sinaj i posjet tamošnjem samostanu sv. Katarine opisao je Krešimir Kužić u radu „Hodočasnik iz Šibenika na poluotoku Sinaju 1483. godine“ (141 – 152). Kako njegov rukopis nije sačuvan u cijelosti, autor nastoji na temelju sačuvanih putopisa njegovih suputnika rekonstruirati hodočasničko putovanje ovog Šibenčanina. Zoran Ladić u radu „O šibenskim hospitalima i leprozorijima kasnog srednjeg vijeka prema bilježničkim spisima“ (153 – 174) analizira ulogu nove pobožnosti koja uključuje brigu za siromašne i bolesne, a koja se od 14. stoljeća primjenjivala na šibenskom srednjovjekovnom prostoru. Opisuje ustanove koje su se za to brinule i način na koji se njima upravljalo, govori o njihovim utemeljiteljima, mjestu gdje su se nalazili, nazivlju, materijalnom i financijskom statusu, medicinskim djelatnicima te o pravnim zakonima za sastavljanje oporuka koji su vrijedili za komunalne hospitale, leprozorije i njihove štitićenike. Uvid u povijesnu svakodnevicu Šibenika pruža rad „Odjeća u kasnosrednjovjekovnom Šibeniku“ (175 – 197) Gorana Budeča u kojem se na temelju sačuvanog inventara dobara koje je sastavio šibenski notar Karotus Vitale za razdoblje od travnja 1451. do prosinca 1467 opisuje način na koji su se stanovnici srednjovjekovne šibenske komune odijevali. Posljednji rad u ovoj cjelini, „Javna vjera i služba pristava / bakarija prema Šibenskom statutu iz 1608. godine“ (199 – 209) Ante Gulina, iznosi detalje o službi pristava (bakarija); od prisege, dužnosti koju obavlja do zaštite koju je uživao u šibenskom društvu.

U trećoj cjelini *Renesansa i rani novi vijek* (213 – 331) nalaze se četiri rada. Prvi je „Status Animarum“ prezbitera Bartolomeja Ostojčića kao izvor za proučavanje nekih aspekata socijalne topografije Šibenika s kraja 16. stoljeća“ (213 – 261) autorice i urednice Ive Kurelac u kojem se detaljno analizira nedavno otkriveni i zasad najstariji poznati popis dijela župljana Šibenika s kraja 16. stoljeća šibenskog prezbitera Bartolomeja Ostojčića, pohranjen u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u Zbirci rukopisa i stranih knjiga, unutar fonda *Šibenik. Documenta ad illustrandam historiam civitatis Sibenicensis* (sign. R-3931/3), uz nadopunu podataka iz najstarije šibenske matice *Liber baptizatorum* (1581. – 1590.) i Registra Samostana sv. Frane u Šibeniku (*Codex Diphniceus*). Autorica u radu iznosi cjelokupan prijepis podataka iz navedenih izvora kao i transkripciju Ostojčićeva rukopisa *status animarum*. U sljedećem radu „Trgovci, pomorci, obrtnici i medicinski djelatnici u Šibeniku od 1620. do 1630. godine“ (263 – 299) Kristijan Juran na temelju notarskih spisa i matičnih knjiga koji se odnose na Šibensku komunu u 17. stoljeću detaljno analizira šibenske obrtnike, sagledavajući njihov život i djelovanje kroz prikaz povijesnih okolnosti u kojima se odvijala šibenska svakodnevnica u ranom novom vijeku. Lovorka Čoralčić i Nikola Markulin, na temelju podataka dobivenih iz spisa generalnih providura u Državnom arhivu u Zadru i fonda magistrature *Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli* iz Archivio di Stato di Venezia u radu „Šibenski plemić Mihovil Zavorović: zapovjednik mletačkih pješćkih postrojbi u završnim desetljećima 18. stoljeća“ (301 – 317) iznose biografiju tog časnika i stavljaju naglasak na ulogu drugih članova obitelji Zavorović u mletačkim profesionalnim kopnenim postrojbama. U posljednjem radu u ovoj cjelini „Laudato urbis: u pohvalu od grada Šibenika“ (319 – 331) Tamara Tvrtković analizira pohvale gradu Šibeniku u djelima Fortisa (*Viaggio in Dalmazia*), Divnića (*U pohvalu od grada Šibenika*), Mrnavića (*De Illyrico caesaribusque Illyricis*) i Šižgorića (*De situ Illyriae et civitate Sibenici*).

Četvrta cjelina knjige *Suvremena ratna i politička povijest* (335 – 443) posvećena je temama o povijesti Šibenika tijekom Drugog svjetskog rata i u Domovinskom ratu. To su radovi: „Šibenik i šibensko područje pod talijanskom upravom od 1941. do 1943. godine“ (335 – 358) Marija Jareba, „Glavne značajke stanja u velikoj župi Bribir i Sidraga od uspostave 1941. godine do kapitulacije kraljevine Italije u rujnu 1943. godine“ (359 – 397) Nikice Barića, „Krvavi Zeman: Životi i sudbine intelektualaca iz Šibenika i okolice nakon 1945. godine“ (399 – 415) Stipe Kljaića te rad „JNA u službi velikosrpske politike: napadi na Šibenik 1991.“ (417 – 443) Ante Nazora i Ivana Radoša.

U petoj cjelini *Umjetnička baština i njezina zaštita* (447 – 540) nalaze se radovi koji nadopunjuju postojeća saznanja novim promišljanjima o doprinosu nekih

istaknutih šibenskih umjetnika kroz prošlost, naglašavajući potrebu za neprestanim novim otkrivanjima i očuvanju kulturno-umjetničke baštine šibenskog područja. Tako Emil Hilje u radu „Splitski slikar Dujam Marinov Vučković u Šibeniku“ (447 – 462) iznosi doprinos spomenutog slikara kasnogotičkom slikarstvu Šibenika, ponajprije za samostan sv. Frane i katedralu sv. Jakova. Nadalje, Meri Zornija u radu „Dopune šibenskom opusu Nikole Ivanova Firentinca“ (463 – 489) donosi nove spoznaje o životu i djelovanju tog renesansnog kipara i arhitekta iz 15. st., otkrivajući da je prema njegovu nacrtu izrađen glavni portal šibenske crkve sv. Dominika. U radu „Tragom opusa majstora Fortezze Šibenčanina“ (491 – 507) Flora Tuner-Vučetić donosi nove podatke o tome kako su djela ovog renesansnog umjetnika iz Šibenika nabavljena za muzeje i tko su bili njihovi kolekcionari, stavljajući poseban naglasak na njegov do sada nepoznati pladanj u zbirci Muzeja Victorije i Alberta. Radoslav Tomić u radu „Slikar Angelo Mancini“ (509 – 519) rekonstruira djelovanje o spomenutom kasnorenesansnom mletačkom slikaru u Šibeniku i drugim dalmatinskim gradovima na prijelazu 16. na 17. st. Zadnji rad u ovoj cjelini „Obnova katedrale sv. Jakova u drugoj polovici 19. stoljeća: otkrivanje prošlosti – zalag budućnosti“ (521 – 540) Predraga Markovića na temelju novih arhivskih istraživanja te interpretacijom nekih starijih tekstova iznesi kronologiju radova za obnovu šibenske katedrale u 19. st. i ulogu Paola Bionija u tome.

Radovi u posljednjoj cjelini *Prirodna i narodna baština, kulturni i znanstveni doprinosi* (545 – 606) bave se proučavanjem prirodnom i narodnom baštinom šibenskog kraja kroz prošlost. To su radovi: „Povijesna dinamika kulturnih krajolika šibenskog područja“ (545 – 561) Borne Fuerst-Bjeliša i Jadrana Kale, zatim „Skradinski buk: privid ili stvarnost bezvodnog krša“ (563 – 568) Drage Maguša, „Govori, filologija i književnost šibenskog područja“ (569 – 579) Josipa Lisca, „Šibenik u nekim engleskim putopisima iz 19. stoljeća“ (582 – 595) Marinka Šiška te rad „Doprinos Šibenika hrvatskoj kulturnoj i znanstvenoj povijesti: povodom 250. Obljetnice Aritmetike Mate Zorića (Ancona, 1766.), prve računice na hrvatskom jeziku u Dalmaciji“ (597 – 606) Žarka Dadića i Marijane Borić.

Na kraju treba naglasiti da ovaj Zbornik predstavlja nastavak istraživanja koji je postavio znanstveni skup održan prije pedeset godina također u Šibeniku u povodu devetstote obljetnice od Krešimirove darovnice i prvog spomena grada te je na neki način poveznica za sljedeći svezak, u kojem bi se, na tisućitu obljetnicu, iznijeli novi znanstveni pogledi i promišljanja o šibenskoj prošlosti.

Božena Glavan

